

نقش فضای سبز در کاهش عرضه مواد مخدر

شیرین میربیک سبزواری^۱

۱- دانشجوی کارشناسی مهندسی فضای سبز، دانشکده کشاورزی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران

نویسنده مسئول: Shirinsabzevary77@gmail.com

چکیده

با صنعتی شدن هرچه بیشتر زندگی، افراد کمتر توجهی به سرعت گذر زمان دارند و بیشتر به دغدغه‌های روزانه خود می‌رسند. در پس هیاهوی زندگی مدرن، افراد دچار خستگی ذهنی می‌شوند و در درازمدت رابطه بین انسان و طبیعت کاهش می‌یابد. بر اساس داده‌های حاصل از تحقیقات میدانی (تکمیل پرسشنامه و مصاحبه) که از مناطق مسکونی و فضاهای سبز تهیه شده است، تجزیه و تحلیل آماری و نتیجه‌گیری انجام گرفته؛ فضای سبز سمبلی از تفکرات فرهنگی و اجتماعی یک جامعه است و عاملی مهم در فضای شهری محسوب می‌شود زیرا که همواره از جنبه‌های مختلف مورد توجه عموم مردم است. بوستان‌ها و فضاهای سبز شهری از طریق حفاظت مستقیم در برابر عوارض فیزیکی و محیطی، تأثیر مثبتی بر محیط‌زیست شهری دارند و ما را در برابر آلودگی هوا، آلودگی صوتی، باد، فرسایش خاک و... حفاظت می‌کنند. از آنجاکه این فضاها آزاد بوده و خیلی کنترل شده نیستند، ممکن است باعث جذب گروه‌های منزوی شهری همچون گروه‌هایی از جوانان، مصرف‌کنندگان مواد مخدر، افراد بی‌کار و... شوند. اعتیاد به مواد مخدر یکی از مهم‌ترین مشکلات اجتماعی، اقتصادی و بهداشتی است که عوارض ناشی از آن تهدیدی جدی برای جامعه بشری محسوب شده و موجب رکود اجتماعی در زمینه‌های مختلف می‌گردد. پیامدهای مثبت فضاهای سبز در گرو عملکرد صحیح این فضاهاست و باید نظارت‌های لازم و کافی بر این مکان‌ها انجام شود تا از تبدیل آن به مأمن افراد بزهکار و محل مصرف و پخش مواد مخدر جلوگیری گردد.

واژه‌های کلیدی: انسان و طبیعت، توزیع مواد مخدر، فضای سبز شهری

مقدمه

با صنعتی شدن هرچه بیشتر زندگی و کاهش تعاملات زندگی اجتماعی، افراد کمتر توجهی به سرعت گذر زمان دارند و بیشتر به دغدغه‌های روزانه خود می‌رسند. در پس هیاهوی زندگی مدرن، افراد دچار خستگی ذهنی می‌شوند که خود عامل افزایش متقابل خشونت در سطح رفتار فردی و ترس از انجام جرائم سایر افراد می‌باشد و در درازمدت رابطه بین انسان و طبیعت را کاهش می‌دهد. فضاهای سبز شهری در بازیابی این رابطه و تسکین روانی افراد، افزایش قدرت تمرکز، کاهش خستگی ذهنی و ترس از جرائم ایفای نقش می‌کنند؛ اما باید این نکته را مدنظر قرارداد که عدم امنیت فضای سبز می‌تواند عامل افزایش موارد مذکور باشد. بدل شدن فضاهای سبز به مأمن امن گروه‌های بزهکار جامعه و حضور یافتن قاچاق فروشان مواد مخدر در این مکان‌ها یکی از نشانه‌های عدم امنیت می‌باشد در ادامه نقش فضای سبز و عوامل تأثیر گذار بر اثرات آن بر روان انسان و چگونگی جلوگیری از مصرف و توزیع مواد مخدر در فضاهای سبز مورد بررسی قرار می‌گیرد.

مواد و روش‌ها

داده‌های مورد استفاده برای تجزیه و تحلیل آماری نتایج بیان شده در این مقاله، از تحقیقات میدانی (تکمیل پرسشنامه و مصاحبه) در مناطق مسکونی همچون شهرک‌های مسکونی دارای فضای سبز، شهرک‌های مسکونی فاقد فضای سبز و فضاهای سبز شهری همچون پارک‌ها تهیه شده است.

فضای سبز

فضای سبز برخلاف معنایی که ممکن است در ذهن ایجاد کند، تنها محلی که شامل چند درخت و نیمکت باشد، نیست؛ بلکه نماد و سمبلی از تفکرات فرهنگی و اجتماعی یک جامعه است و عاملی مهم در فضای شهری محسوب می‌شود که همواره از جنبه‌های اجتماعی، فرهنگی و روانی مورد توجه عموم مردم است و در برنامه‌ریزی شهری نقش مهمی ایفا می‌کند. اهمیت فضای سبز در داخل شهرها به حدی است که در بین ۵ کاربری مهم شهری از آن یاد می‌شود. اهمیت این کاربری، از زمان گسترش سریع و بی‌سابقه

شهرها بعد از انقلاب صنعتی جایگاه مهم‌تری پیدا کرده است باینکه امروزه اندیشه سبز و به دنبال آن شهر سبز، جزء اهداف و افکار متعالی در شهرهای کشورهای پیشرفته به حساب می‌آید.

بر این اساس امروزه هدف اصلی در طراحی فضای سبز، دستیابی به آثار اجتماعی و روانی آن در هر چه نزدیک‌تر کردن انسان و طبیعت به یکدیگر است. از دیدگاه محیط اجتماعی، آنچه در ارتباط با فضای سبز شهری اهمیت دارد، میزان فضای سبز عمومی است، یعنی فضای سبزی که رفت‌وآمد عموم مردم در آن‌ها بدون مانع باشد. همان‌گونه که فضاهای سبز شهری می‌تواند با برنامه‌ریزی و طرح‌ریزی، محل بروز و نمود فضایل انسانی باشد، از جهت دیگر نیز می‌تواند از طریق رهاشدگی و برنامه‌ریزی‌های نادرست و ساده‌انگارانه، به مکان بروز انواع جرائم شهری تبدیل‌شده و آثار اجتماعی فرهنگی و روانی زیان‌باری بر شهرنشینان داشته باشد (امیرفخریان و خاک پور، ۱۳۹۱).

پیامدهای وجود فضای سبز شهری

اثرات روان‌شناختی

بوستان‌ها و فضاهای سبز شهری از طریق حفاظت مستقیم در برابر عوارض فیزیکی و محیطی، تأثیر مثبتی بر محیط‌زیست شهری دارند و ما را در برابر آلودگی هوا، آلودگی‌های صوتی، باد، فرسایش خاک، گرما و... حفاظت می‌کنند؛ اما کارکرد زیست‌محیطی، تنها کارکرد و پیامد فضاهای سبز شهری نیست. از جمله مهم‌ترین پیامدهای بوستان‌ها و فضاهای سبز شهری که در مطالعات مختلف به آن اشاره شده، تأثیر مثبت بر سلامت عمومی است. مطالعات صورت گرفته در این زمینه، نشان می‌دهند که فارغ از ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی، وجود فضای سبز تأثیر مهمی بر سلامت افراد دارد. البته تأثیرات فضاهای سبز تنها به سلامت فیزیکی محدود نیست؛ سه نظریه، اثر طبیعت بر سلامت و بهزیستی روانی افراد به‌ویژه قابلیت طبیعت و فضاهای سبز در تقویت و تمدد اعصاب، کاهش استرس و سرزندگی را تبیین و پشتیبانی می‌کنند. این سه نظریه این فرضیه را مطرح می‌کند که طبیعت در رفع خستگی‌های ذهنی ناشی از فعالیت‌های نیازمند دقت و تمرکز طولانی‌مدت، به ما کمک می‌کند (جنادله، ۱۳۹۵).

فضاهای سبز: مولد نگرانی

رفتارهای مجرمانه و ضداجتماعی از جمله نگرانی‌های استفاده‌کنندگان از پارک‌هاست که از جمله موانع استفاده و لذت بردن از فضاهای سبز به شمار می‌آیند. از آنجاکه این فضاها آزاد بوده و خیلی کنترل‌شده نیستند، ممکن است باعث جذب گروه‌های منزوی شهری همچون گروه‌هایی از جوانان، مصرف‌کنندگان مواد مخدر، افراد بی‌کار و بی‌خانمان‌ها شوند. فضاهای سبز و بوستان‌های شهری می‌توانند تأثیری دوگانه بر امنیت اجتماعی محلی داشته باشند. از سویی فضاهای سبز با فراهم کردن محل مناسبی برای گذران اوقات فراغت جوانان و جلوگیری از پخش شدن آن‌ها در محله، باعث افزایش امنیت محله می‌شوند. همچنین تبدیل مکان‌ها و فضاهای مخروبه و متروکه یا بدون کاربری خاص به فضای سبز و بوستان می‌تواند تأثیر مثبتی بر امنیت و همچنین احساس امنیت ساکنان داشته باشد؛ اما از سوی دیگر از آنجاکه پارک‌ها و فضاهای سبز مکان مناسبی را برای تجمع افراد فراهم می‌کنند و به دلیل عمومی بودن، استفاده از آن‌ها آزاد بوده و کنترل خاصی روی افراد حاضر در آن‌ها نمی‌شود، همیشه پتانسیل این رادارند که به مکانی برای دعواها و نزاع‌ها، تجمع افراد بیکار، مکان امنی برای استعمال و یا خریدوفروش مواد مخدر، بی‌توجه کردن افراد بی‌خانمان و... تبدیل شوند و از این طریق امنیت محله را مختل کنند.

مطالعه دیگری بر روی آثار فضاهای سبز و نگرانی‌های آن انجام شد و نتایج به‌صورت ادامه بود. بیشترین نگرانی به ترتیب مربوط به‌قرار و ملاقات‌های دختران و پسران، تجمع افراد بیکار و اوباش، دعوا و نزاع و حضور افراد معتاد و خریدوفروش مواد مخدر بوده است. برای جلوگیری از تبدیل شدن بوستان‌ها به مأمی برای تجمع افراد بیکار و معتاد و ناهنجاری‌های دیگر نظارت مستمر بر بوستان‌ها ضروری است. همچنین روشنایی مناسب و از بین بردن هرگونه فضای پنهان و مناسب برای پناه گرفتن افراد نا به‌هنجار می‌تواند تأثیر زیادی بر حفظ امنیت بوستان‌ها داشته باشد.

پیوستگی فضای سبز با مراکز زندگی و تجاری شهر یا اجتماع محلی، کیفیت و جذابیت، چندمنظوره بودن فضای سبز، امنیت فضای سبز، مناسب‌سازی برای استفاده گروه‌های متنوع اجتماعی و... باعث استفاده بیشتر افراد از فضای سبز شده و در نتیجه این

فضای سبز تأثیرات مثبت مختلفی را در ابعاد متفاوت اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و سلامت در پی خواهد داشت که در مجموع تأثیر مثبتی بر کیفیت زندگی اجتماع محلی دارد؛ اما بوستان‌ها و فضاهای سبز شهری، احتمالاً ممکن است با برخی تأثیرات منفی همچون ناامنی، ناهنجاری‌ها و رفتارهای ضداجتماعی و نزاع و درگیری در بین کاربران نیز همراه باشند که به میزان زیادی به ویژگی‌های کالبدی و فیزیکی فضاهای سبز و تناسب کاربری این فضاها با نیازهای اجتماع محلی بستگی دارند. بدین ترتیب برای بررسی و شناخت پیامدها و تأثیرات احداث یک پارک یا فضای سبز لازم است که در ابتدا ویژگی‌های کالبدی و فیزیکی آن و همچنین ادراک عمومی افراد از فضاهای سبز شهری بررسی شود تا بتوان بر اساس آن به بررسی میزان استقبال و استفاده افراد از پارک یا فضای سبز، امنیت و ایمنی فضای سبز، تناسب با انتظارات متنوع کاربران و... پرداخت و سپس پیامدها و تأثیرات آن در ابعاد مختلف اجتماعی، زیست‌محیطی، اقتصادی و سلامت موردبررسی قرار گیرد (جنادله، ۱۳۹۵).

پیوندهای بین فضای سبز شهری و انسان به‌طور گسترده در زمینه‌های مختلف مورد مطالعه قرار گرفته است که از جمله آن‌ها می‌توان به روانشناسی محیطی، جغرافیای انسانی، مطالعات شهری، جامعه‌شناسی، جنگل‌های شهری، علوم اوقات فراغت و جهانگردی و معماری منظر اشاره نمود. این امر به‌ویژه در دنیای غرب که منافع شهر سبز به‌خوبی مستند شده است و در آنجا جستجو برای دانش عمیق‌تر از روابط بین انسان و محیط وجود دارد، مشهود است. قابل ذکر است، بر اساس مطالعات موجود وجود باندهای جوانان، متکدیان، افراد بی‌سرپرست، غریبه‌ها، شراب‌خواران، معتادان به مواد مخدر، مجرمان جنسی و سارقان در فضاهای سبز شهری در غرب ترسناک‌ترین موارد احساس خطر به حساب می‌آید (Sreetheran and Konijnendijk, 2014).

اعتیاد به مواد مخدر

اعتیاد یک بیماری زیست‌شناختی، روان‌شناختی و اجتماعی است. عوامل متعددی در سو مصرف مواد مخدر و اعتیاد مؤثر هستند که در تعامل با یکدیگر منجر به شروع مصرف و سپس اعتیاد می‌شوند. اعتیاد به مواد مخدر یکی از مهم‌ترین مشکلات اجتماعی، اقتصادی و بهداشتی است که عوارض ناشی از آن تهدیدی جدی برای جامعه بشری محسوب شده و موجب رکود اجتماعی در زمینه‌های مختلف می‌گردد همچنین ویرانگری‌های حاصل از آن زمینه‌ساز سقوط بسیاری از ارزش‌ها و هنجارهای فرهنگی و اخلاقی شده و بدین ترتیب سلامت جامعه را به‌طور جدی به مخاطره می‌اندازد. متأسفانه گسترش دامنه مصرف مواد مخدر در جامعه امروزی به حدی است که حتی قشر متفکر و تحصیل‌کرده را نیز به سمت خود کشانده است. مبارزه با اعتیاد نیز قطعاً بیش از آن که مأموریتی در راستای وظایف مصرحه نیروی انتظامی باشد، اقدامی است استراتژیک در مقابله با ابزار نظام سلطه جهانی در انحطاط اخلاقی جوامع با اهداف خاص سیاسی. اعتیاد به‌عنوان یک آسیب اجتماعی، هیچ‌گاه به‌طور کامل ریشه‌کن نخواهد شد؛ اما باتدبیر، اندیشه و تلاشی مخلصانه حداقل می‌توان آن را به کنترل درآورد. [5]

راهکارهای جلوگیری از عرضه

رعایت استانداردها

گل‌های زینتی در گلدان‌های زیبا، صدای گوش‌نواز آب، سرسبزی درختان و چمن‌ها، نیمکت‌های راحت، تندیس‌های مناسب و... آرامش را در فضای پارک به ارمغان می‌آورند و ناهنجاری‌های شهری جای خود را به آسایش خیال می‌دهند. برای رسانیدن پارک‌های شهری به فضاهای مطلوب و به‌دوراز هرگونه تنش و عناصر ناهنجار رعایت اصول و استانداردهایی ضروری به نظر می‌رسد. استانداردهایی در مورد نیمکت‌ها، آبخوری‌ها، روشنایی و ... که ما را در رسیدن به اهداف اصلی برنامه‌ریزی شهری سالم، آسایش و زیبایی کمک می‌نماید. گرچه فضاهای سبز بنا به موقعیت و اهمیت خود نقشی اساسی در حفظ تعادل ایفا می‌کنند اما به‌خودی‌خود نمی‌توانند از زیان‌هایی که فضای بیرون شهری را موردتهاجم قرار می‌دهند جلوگیری کنند. بدون تردید روشنایی عامل اساسی در تأمین رفاه و امنیت در پارک و زیبایی منظره‌ی آن در شب و روز است. بنابراین معیارهای فوق باید همراه با طراحی صحیح تجهیزات روشنایی در نظر گرفته شوند. متفاوت بودن میزان روشنایی برحسب مکان، اولین هدف در طراحی روشنایی یک مکان است (محمدی و حیدری بخش).

مسئله روشنایی باید با نقش پارک‌ها به‌عنوان "ذخیره‌گاه‌های تاریک" در شهرهایی که دارای سطح بالایی از نور مصنوعی هستند، متعادل شود. در زمینه فضای سبز شهری، بحث در مورد تأثیر پوشش گیاهی بر ترس از جرم اجتناب‌ناپذیر است. پوشش

گیاهی متراکم نیز یکی از ویژگی‌های معمول مکان‌های تجاوز به علف است مطالعات انجام شده در یک شهرک مسکونی رابطه منفی بین پوشش گیاهی و ترس را نشان داده است؛ یعنی هرچه محیط مسکونی سبزتر باشد، از ایمنی بیشتری نیز برخوردار است. برخی از مطالعات انجام شده در محیط مسکونی نشان داد که وجود گیاهان با کاهش ترس از جرم همراه است همچنین مشخص شد که فاصله دید باز از نظر دیدگاه دارای ارتباط قوی با امنیت درک شده است (Sreetheran and Konijnendijk, 2014).

نظارت پایدار

پارک نباید یک فضای باز و مکانی تلقی شود که در آن هر فرد هر آنچه خواست انجام دهد. ذات پارک امنیت است. با توجه به شرایط نامطلوب و بحرانی حاکم بر فضای پارک‌ها که ناشی از وجود ناهنجاری‌های رفتاری و حضور گروه‌های بزهکار به خصوص معتادان و قاچاقچیان مواد مخدر در فضاهای منفی یا ساعات خلوت در پارک‌ها، این فضاها به تدریج از حیثه استفاده عمومی خارج شده و در حال تبدیل به فضاهای نامطلوب می‌باشد. به همین جهت این امر که پارک‌ها و فضاهای سبز نیاز به نظارت همیشگی یا گاه‌به‌گاه نیروهای امنیتی برای جلوگیری از ایجاد شرایط نامطلوب اجتماعی دارند، اهمیت می‌یابد (محمدی و حیدری بخش).

نتیجه‌گیری

فضاهای سبز می‌توانند عامل پیوند دوباره انسان و طبیعت در این زندگی پرهیاهو باشند و از طریق ایجاد احساس امنیت، کاهش خشونت افراد و به طبع آن کاهش ترس از صورت گرفتن جرائم، رفع خستگی ذهنی و ایجاد ارتباط مؤثر میان انسان‌ها و انسان و طبیعت ایفای نقش می‌کند. وجود فضای سبز در محیط ساختمان‌های مسکونی می‌تواند احساس امنیت بیشتری را القا کند. پیامدهای مثبت فضاهای سبز در گرو عملکرد صحیح دوگانگی این فضاهاست. باید نظارت‌های لازم و کافی بر این مکان‌ها انجام شود تا از تبدیل آن به مأمن افراد بزهکار و محل مصرف و پخش مواد مخدر جلوگیری گردد. توجه به طراحی پوشش گیاهی، سطح روشنایی و نبود نقاط کور نیز بسیار حائز اهمیت است. با رعایت نکات بحث شده، فضاهای سبز امنیتی بیشتری پیدا می‌کنند و مردم می‌توانند از این فضای آرامش‌بخش به بهترین نحو ممکن استفاده کرده و همچنین تأثیرات مثبت این فضا در زندگی افراد و روابط میان انسان و طبیعت قابل مشاهده و لمس خواهد بود.

منابع

- [1] امیرفخریان، م.، و خاک پور، ب.، و دانایی، م.، و توانگر، م. (۱۳۹۱). بررسی و تحلیل نقش کارکردهای اجتماعی پارک‌های شهری بر اساس موقعیت مکانی و شرایط کلی منطقه؛ نمونه مطالعاتی مناطق یک و شش شهرداری مشهد. فضای جغرافیایی، ۱۲(۴۰)، ۱۹۰-۲۱۱.
- [2] جنادله، علی. (۱۳۹۵). فضاهای سبز شهری و کیفیت زندگی (مدلی برای ارزیابی تأثیرات اجتماعی بوستان‌ها و فضاهای سبز شهری و کاربرد تجربی آن در سه بوستان شهر تهران). برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۸(۲۷)، ۲۲۵-۲۸۴.
- [3] محمدی، ج.، حیدری بخش، م. ۱۳۹۲. بررسی نقش و جایگاه پارک‌ها و فضای سبز شهر اصفهان در اختصاص اوقات فراغت شهروندان (مطالعه‌ی موردی: فضای سبز حاشیه‌ی زاینده رود). فصلنامه علمی- پژوهشی اطلاعات جغرافیایی «سپهر»، ۲۲(۸۵-۸۷)، ۸۷-۹۷.
- [4] Sreetheran, M, Konijnendijk, C. 2014. A socio-ecological exploration of fear of crime in urban green spaces – A systematic review, Urban Forestry & Urban Greening, Volume 13, Issue 1, ISSN 1618-8667
- [5] <http://www.nacu.ir/poroje/25717/papers.html>

The role of green space in reducing drug supply

Shirin Mirbeyk Sabzevari¹

1-Undergraduate student of Green Space Engineering, Faculty of Agriculture, Kurdistan University, Sanandaj, Iran

*Corresponding Author: Shirinsabzevary77@gmail.com

Abstract

As life becomes more industrialized, people pay less attention to the passage of time and become more concerned with their daily worries. Behind the commotion of modern life, people suffer from mental fatigue and in the long run the relationship between man and nature decreases. Based on the data obtained from field research (completion of questionnaires and interviews) prepared from residential areas and green spaces, statistical analysis and conclusions have been performed; green space is a symbol of cultural and social thinking of a society and an important factor in Urban space is considered because it is always considered by the public in various aspects: parks and urban green spaces through direct protection against physical and environmental effects, have a positive impact on the urban environment and protect us against air pollution, noise pollution, They protect against wind, soil erosion, etc. Because these spaces are free and not very controlled, they may attract isolated urban groups such as young people, drug users, the unemployed, and so on. Drug addiction is one of the most important social, economic and health problems, the consequences of which are considered a serious threat to human society and cause social stagnation in various fields. The positive consequences of green spaces depend on the proper functioning of these spaces and it must be adequately monitored in order to prevent these places from turning into a safe haven for criminals and a place of consumption and drug use.

Key words: Man and nature, Drug distribution, Urban green space